

Ми звертаємося до Партіарха Константинопольського Варфоломея: просимо врахувати історичну правду при визначенні свого ставлення до процесів, що відбуваються нині в православному світі України; просимо допомогти нашій Православній церкві здобути ту саму визначеність, яку вона втратила у 1685 р. Цим Ви сприятимите поверненню в духовне життя українського народу тих його православних святинь, які нині не служать нашому національному відродженню.

Виходимо з ідеєю утворення загальнонаціонального Комітету українізації Києво-Печерської та Почаївської Лавр.

Ми глибоко усвідомлюємо значення толерантних міжконфесійних відносин, які здатні, при невтручанні зовнішніх сил, утвердити в нашому соборному будинку найвищий принцип вчення Христа — любов та злагоду народів України.

Матеріали підготували *А.ГУДИМА* і *Б.ХАВАРІВСЬКИЙ*

“РЕЛІГІЯ В КОНТЕКСТІ СУСПІЛЬНИХ І ДУХОВНИХ РЕАЛІЙ СЬОГОДЕННЯ”

Така міжнародна наукова конференція відбулася 16-18 травня 1995 р. у м.Києві. Організаторами її виступили: Міністерство України у справах національностей, міграції та культур, Українська Асоціація Релігієзнавців, Інститут філософії НАН України (Відділення релігієзнавства), Міжнародний Християнський університет та Національний університет “Києво-Могилянська Академія”.

Конференцію вступним словом відкрив директор Інституту філософії академік В.Шинкарук. На конференції виголошено 31 наукову доповідь, з них 12 доповідей зробили зарубіжні учасники з Австрії, Великобританії, Канади, Польщі, Німеччини, Росії, Сербії, США, Швеції. На засіданнях секцій (“Релігія і сучасне політичне життя”, “Релігія і процеси національно-духовного відродження”, “Нетрадиційна релігійність: сутність і форми”, “Релігія і бізнес”), зроблено 89 наукових повідомлень. Особливий інтерес викликали доповіді: “Релігійні процеси в Україні: реалії сьогодення” (А.Колодний), “Морально-етичні основи Християнсько-демократичної партії України” (В.Журавський), “Нові культури у Великобританії” (Е.Баркер, Лондон), “Досвід віри українця” (С.Ярмусь, Канада), “Етика у бізнесі” (У.Гудхієр, Австрія), “Питання про релігійне відношення та його людиномірність” (Б.Лобовик), “Міжконфесійні конфлікти в Україні: причини та наслідки” (М.Новиченко), “Духовні джерела української культури”

(Є.Сверстюк), “Євангельське послання і національні культури” (П.Яроцький), “Православ’я перед викликами ХХ століття” (В.Бондаренко), “Українська церква в перспективі етнокультурного дослідження” (С.Здіорук), “Система “нових” вірувань і психологія: спільність форми чи сутності” (В.Полтавець), “Орієнталістська релігійність в Україні” (Л.Филипович), “Релігія як рушійна сила духовного відродження” (М.Жукалюк), “Соціальна значимість різних видів релігійної діяльності” (П.Косуха), “Маркетинг і християнська мораль” (А.Войчак).

У роботі конференції активну участь взяли церковно-релігійні діячі, зокрема представники етнонаціональних релігійних утворень, а також науковці, які досліджують нові релігійні культури.

Для журналістів, науковців, викладачів релігієзнавчих дисциплін, церковних діячів, представників об’єднань національних меншин, підприємців, соціологів, психологів були організовані три “круглі столи”: “Релігія — нація — держава”, “Соціальна робота з особами та організаціями з релігійних проблем”, “Релігія в контексті бізнесової діяльності”.

Конференція прийняла Підсумковий документ:

Ми, учасники конференції - філософи, соціологи, історики, політологи, релігійні діячі - констатуємо, що актуалізація глобальних проблем наприкінці ХХ ст., зокрема загострення тих із них, що стосуються самого існування і виживання людства - війни і миру, екологічних, енергетичних, демографічних, продовольчих, сировинних, а також міжнаціональних і міжконфесійних конфліктів, орієнтаційна криза і крах прогресистських теорій розвитку цивілізації спричинили інтенсивні світоглядні пошуки, прагнення повернутися до сталих архетипів, укорінених в самій природі людини.

На порозі третього тисячоліття християнської ери постає у всій історично-доленосній значимості також питання про роль і місце України, Українського християнства, українських церков у християнській Європі. Україна є країною з тисячолітньою історією християнської цивілізації, а тому справедливо актуалізується проблема про її не тільки геополітичне, а й конфесійне становлення між Сходом і Заходом. Інтеграція України у християнську Європу можлива лише при збереженні і примноженні притаманного українському народові духу толерантності, доброї волі до всіх віровизнань і національних культур.

Масштабний і тривалий експеримент з насильницького викорінення релігії та її заміни ідеологічним ерзацем світської релігії, який здійснювався впродовж десятиліть у країнах з панівними комуністичними режимами, зазнав цілковитої поразки. Демонтаж радянського тоталітаризму супроводжується відновленням

релігійних інституцій, розвитком соціальної, харитативної, національно-культурницької праці церкви.

Водночас вивільнення у процесі переструктуризації суспільства пригнічених раніше конфесійних, етнічних, групових, особистісних зацікавлень призводить до зіткнення інтересів різних релігійних спільнот, створює конфліктні ситуації в релігійно-церковному комплексі, що суттєво обмежує і навіть дискредитує роль і значення конфесійного чинника у перетворенні соціального простору на засадах свободи і вільного розвитку особи.

Учасники конференції зазначають, що суспільство потребує допомоги церкви у справі піднесення соціальної і особистої моралі, гуманізації всієї системи суспільних і міжлюдських відносин; водночас і церкві потрібна дієва допомога суспільства для її відтворення у статусі такої повноцінної духовної і соціальної інституції, яка сприяла б цивілізаційному поступові у специфічний, лише їй притаманний спосіб.

Ми вступили в новий етап осмислення тенденцій релігійно-церковного життя в Україні, узагальнення досвіду останніх років, пов'язаного з використанням потенційних можливостей релігійних організацій, що традиційно діють в Україні, і нових релігійних течій, які прийшли на терени України завдяки ліквідації “залізної завіси”, відкритості державних кордонів і традиційної “канонічної території” для різного роду місіонерства, прозелітизму, неомістики.

У зв'язку з цим виникає нагальна потреба в державному регулюванні й управлінні процесами, що відбуваються у релігійно-церковному житті й негативно впливають на суспільні відносини, міжлюдські стосунки. Необхідно удосконалювати правові засади такого регулювання, зокрема, опрацювати концепцію державно-церковної політики, яка б враховувала національні інтереси України, її народу, всіх національних меншин і водночас гарантувала б рівноправні та рівні можливості всіх релігійних організацій, право кожної людини в духовно-світоглядному самовизначенні, особистісному виборі.

Учасники конференції звертають увагу на те, що в практиці державно-церковних відносин на місцях має місце порушення законодавства України про свободу совісті. Зокрема, негласне прагнення надати деякі переваги певним конфесіям і обмежити права та можливості інших, нехтування принципом права особи на вибір конфесії. Така практика несумісна з правовими засадами свободи совісті, гарантами забезпечення якої повинні, власне, і бути владні структури в центрі і на місцях.

Враховуючи відтворення в Україні різноманітних етнокультурних релігійних течій, активну діяльність зарубіжних харизматичних місій, поширення неконфесійного містицизму, вважати доцільним створення науково-дослідницької інституції в системі Міністерства України у справах національностей, міграції та

культів і Відділення релігієзнавства Інституту філософії НАН України для вивчення цих явищ та опрацювання відповідних наукових експертиз та практичних рекомендацій.

Церква в сучасному світі найбільшою мірою зацікавлена в культурі, яка існує для людини і виходить від людини, яка охоплює всю сукупність життя кожного народу. Діалог церкви з національними культурами сучасності стає, таким чином, тією важливою сферою, від функціонування якої залежить вся подальша доля і взагалі перспектива еклезіального руху з питань культури. Концепція інкультурації, яка має на меті адаптацію літургії, богослуження, церковної мови, всього євангельського послання в національні культури, повинна сприяти тому, щоб кожна національна культура, перетворена і відроджена Євангелієм, відповідала живій народній традиції, оригінальному національному вираженню християнського життя. Втілення євангельського послання в українську культуру - справа кожної церкви, яка має на меті сприяти духовному і національному відродженню українського народу.

Разом з тим необхідно звернути увагу на загрозу клерикалізації деяких сфер суспільного життя. В першу чергу це стосується дошкільних закладів, загальноосвітньої школи, засобів масової інформації, зокрема телебачення, і навіть війська, які стають об'єктами впливу різних церков, місій, проповідників, що створює атмосферу супротива і напруги в суспільстві. Необхідно строго дотримуватись законодавчих основ світськості освіти в Україні, а також збереження за батьками і дітьми права вибору і можливості навчання релігії, але за межами державних виховних і освітніх закладів.

У зв'язку з цим заслуговує схвалення співробітництво Міністерства освіти України, Відділення релігієзнавства Інституту філософії НАН України, Українського педагогічного університету ім.М.Драгоманова з вироблення концепції релігієзнавчої освіти і методики викладання релігієзнавчих курсів в загальноосвітніх школах і вузах України, підготовки підручників з "Історії релігії в Україні", "Релігієзнавства".

Виходячи з необхідності сприяння прискореному розвитку цивілізованих ринкових відносин в Україні, доцільно врахувати досвід християнського осмислення цієї сфери людської діяльності в розвинутих країнах Заходу. З цією метою налагоджується співробітництво Української Асоціації Релігієзнавців з Міжнародним Християнським університетом, Міжнародною Асоціацією Релігієзнавців, що сприятиме здійсненню наукового дослідження проблем християнських, гуманних відносин в сфері праці і бізнесу, етики праці і підприємництва, гармонізації стосунків між роботодавцями і робітниками.

Всебічний розвиток інтегруючої та суспільно стабілізуючої ролі релігії і церкви в Україні, забезпечення гармонійного співіснування різних конфесій може прислужитися до поступового формування ідеї “громадянської релігії” як консолідуючого чинника суспільства на засадах духовності й патріотизму. Необхідно при цьому врахувати і вітчизняний, і зарубіжний досвід.

Україна - багатонаціональна і багатоконфесійна країна. Тут справді зустрівся православний Схід і католицький Захід. Україна від часів Реформації, починаючи з середини XVI століття, стає батьківщиною різних протестантських спільнот. Ще раніше на українській землі поширився іудаїзм та іслам. Нині маємо тут досить строкату конфесійну карту. Пускають коріння, знаходять прихильників і послідовників нові християнські і нехристиянські течії, іноді досить екзотичні, далекі від національної традиції і культури. Але в правовій державі, демократичному суспільстві гарантується вільний світоглядний, віросповідальний вибір, якщо він не виходить за межі загальнолюдської моралі, не є перешкодою для утвердження сутнісних сил, інтелектуального, морального розвитку людини, цивілізованого співжиття громадян.

З врахуванням цього державні органи не мають чинити якісь перешкоди законній реєстрації релігійних центрів і общин нетрадиційних для України конфесій. Варто рахуватися при цьому з тим, що нетрадиційна релігійність, яка останнім часом знаходить ґрунт в середовищі молоді, деяких прошарків інтелігенції, не є просто механічним перенесенням на українські терени традиційних для інших країн релігійних форм чи певною мірою видозмінених існуючих у нас релігійних комплексів. Вона є також виявом тієї складної антропологічної революції, яка відбувається в наш час в змісті релігійного осягнення дійсності. Творчо мислячого віруючого вже не влаштовують релігії, які ґрунтуються на обрядових пишнотах і утвердженні гріховної природи людини. Відбувається ірраціоналізація, містифікація й уособливлення релігії.

Учасники конференції підтримують пропозицію Інституту філософії НАН України про утворення при його Відділенні релігієзнавства Всеукраїнської релігієзнавчої наукової інституції, дослідницькі секції якої - філософії релігії, політології і географії релігії, конфесіології релігії, етнології релігії, історії богословської думки в Україні, нетрадиційної релігійності - об'єднали б на дослідженні актуальних проблем науковців всієї країни, української діаспори. Наголошено на необхідності інтенсифікувати роботу з пошуку спонсорів видання десяти томної “Історії релігії в Україні”, багатотомника вибраних творів відомих українських богословів, довідника з неорелігій, підручників з “Релігієзнавства”, “Релігії світу”, “Історія релігії в Україні”.

Матеріал підготував **П.ЯРОЦЬКИЙ**